

HANS HOLMBERG

Att läsa Karen Blixen

En upplevelse av mångtydighet

Den danska författarinnan Karen Blixen, född Dinesen, var under sin uppväxttid i hög grad "en flicka under påverkan". Genom faderns kapten Wilhelm Dinesens tidiga död, då Karen Blixen var tio år gammal, kom hennes uppväxtmiljö att ensidigt präglas av hennes merkantilt inriktade möderneskäkt. Till denna hörde den viljestarka mostern Mary Bess Westenholz, så bestämd och övertygad i sina åsikter att hon verkligt bidrog till bildandet av det unitariska samfundet i Danmark (Det fri kirkesamfund). Med sin religiösa sekterism förenade hon en viktoriansk borgerlighet, och detta i kombination verkade både hämmande och främmande för den unga Karen Dinesen, som kände sig mer befryndad med de aristokratiska livsideal som fadern representerat och som hans släkt av officerare och godsägare stod för.

"Min Moders Familie, mellem hvem jeg efter Faders Død voksede op, holdt ikke af ham, selv om de vistnok anerkendte Jagtbrevenes Værdi. Jeg har Følelse af at jeg meget langt tilbage, overfor dem bestandig mente: Jeg ved bedre."¹

Otvivelaktigt finns det ett samband mellan Karen Blixens uppväxtmiljö och hennes senare val av motto för sitt liv, Je responderay (jag vill svara). Karen Blixen svarade på två helt olika sätt. Ett svar rakt på sak lämnade hon sina uppfostrare via en under Afrikaåren omfattande korrespondens i religiösa och moraliska tvistefrågor. Karen Blixen flyttade som nygift till Kenya för att leva som farmare. Tillvaron i Afrika betydde att hon fann sig själv, "Nu er jeg der, hvor jeg skal være", och att hon fick distans till släktmiljön i Danmark. När hon i början av 1930-talet tvingades sälja farmen och flytta tillbaka till föräldragården Rungstedlund, utlöste denna katastrof hos henne ett skönlitterärt svar till alla de krafter och makter, som alltsedan ungdomsåren velat styra henne tvärt emot hennes egna önskningar och behov. Båda typerna

av svar, det adresserade och det skönlitterära, är lika lite omedelbart tillgängliga. Någon utgåva av Karen Blixen-brev finns ännu inte, och det skönlitterära svaret är genom sin speciella form svårgripbart. Sin ambition och sitt behov av att svara förenade Karen Blixen nämligen paradoxalt nog med en lust till att maskera sig, ett behov av förklädnad för att inte restlöst lämna ut sig själv. Det är alltså inte någon explicit bekännarlitteratur hon skriver, utan en med olika typer av litterär camouflageteknik väl undangömd, men därför inte mindre angelägen personlig uppgörelse. Genom sin "Maskekunst" har Karen Blixen orättvist men begripligt fått rykte om sig att vara en substanslös pastischör. Den genom allusions- och symbolteknik och andra döljande grepp så diskret förpackade kritiken av mestadels kristen tro och livsuppfattning utgör till sin form den mask av behärskad ironi och blasfemisk mångtydighet som måste forceras för att ett naknare och spontanare minspel hos Karen Blixen skall komma till synes.

I denna studie skall jag göra ett försök att demaskera en Blixen-historia för att se vad som sker i det som synes ske. Jag har valt att koncentrera mig på "Fra det gamle Danmark" ur samlingen "Vinter-Eventyr". En bredare redovisning av dolda dimensioner i Karen Blixens berättelser vore i och för sig önskvärd för att övertyga läsaren men skulle med nödvändighet bli ytligt inventerande på grund av det utrymme som står till buds. Bakom alla påståenden ligger emellertid ett jämförande studium av alla Blixen-texter.

"Fra det gamle Danmark" har sitt ursprung i Karen Blixens intressen och läsning under ungdomsåren. Julen 1899 fick hon Nyerup-Rahbeks samling "Udvalgte Danske Viser fra Middelalderen". Hon läste den flitigt; därom vittnar bl. a. en uppsats med rubriken "Om Folkevisens Kvindeskikkelser". Den uttrycker den unga Karen Dinesens kynne. Det är de starka personligheterna som tilltalar henne. Hon beundrar scenen mellan Marsk Stig och hans hustru Ingeborg i den fjärde Marsk Stig-visan. Den skildrar marskens hemkomst och fru Ingeborgs tack för att han genom mordet på kung Erik har hämnats den sorg och vanära hon burit "i Løn" i "Vintre ni ej færre". (Enligt en traditionslinje skulle kung Erik ha förfört marskens hustru Ingeborg, men Ingeborg var inte motvillig — "Fru Ingeborgs Ja og Willie /Var ligesaa god som min", säger kungen i den andra Marsk Stig-visan.) Karen Dinesen tar avstånd från romantikens sentimentalisering à la Ingemann av folkvisorna.

Några direkta influenser från övriga danska romantikers verk om Marsk Stig, C. Hauchs och Oehlenschlägers kan inte spåras i hennes eget ofullbordade skådespel "Marsk Stig". Skådespelet följer i stort folkvisans handlingsgång.

Bland dessa ungdomsförsök finns också ett utförligt utkast till "Fra det gamle Danmark" bevarat. Det visar att Karen Dinesen tänkt sluta historien med mordet på kung Erik. Den senare under 40-talet färdigskrivna versionen omfattar inte lika stort tidsavsnitt som det första utkastet. Den är koncentrerad till ett dygn i kung Eriks liv och skildrar upptakten till Marsk Stig-visornas drama. Kungen är i Karen Blixens berättelse tjugosju år gammal. Han mördas tio år senare, 1286, natten till

Sankta Cecilias dag. Karen Blixen kan ha avstått från den planerade slutscenen av konstnärliga skäl. Den dramatiska berättartekniken, som med ett långsamt accelererande tempo för kungen mot hans öde, förlorar något av sin verkan vid alltför långa hopp i kronologin. Men även om Karen Blixen inte explicit berättar om kungamordet, så finns det som vi kommer att se implicit antytt i berättelsen.

"Fra det gamle Danmark" är centrerad kring en till synes objektiv kraftmätning mellan företrädarna för kristendom respektive hedendom. Motsättningen mellan de båda världarna demonstreras emellertid inte bara öppet; den gestaltas också med en speciell symbol- och korrespondensteknik, som ger åt berättelsen den för Karen Blixen så utmärkande koncentrationen och tätheten. Tekniken innebär dels att samma begrepp får olika symbolinnehåll hos de båda parterna, dels att korresponderande begrepp och föremål i de båda världarna byter plats i kungens medvetande under hans utveckling från den ena sfären till den andra. Genom dessa inverteringar etableras ett kraftfält mellan berättelsens kristna och hedniska pol, och i detta olikladdade fält sker avgörande sammanstötningar och kraftmätningar.

På det personliga planet sker inte uppgörelsen intellektuellt med argument och motargument. Åsikterna är mer ett utflöde av personligheten än uttryck för abstrakt tänkande. Replikerna blir nästan undantagslöst väsensuttryckande. Detta fenomen hänger samman med ett viktigt begrepp hos Karen Blixen, hennes föreställning om "Identiteten imellem Væsen og Kraft".²

Människornas kraftmätningar är som alltid hos Karen Blixen en del av naturens. I "Fra det gamle Danmark" blandar sig bruset från havet med lidelsens krafter hos den unge kungen.

I berättelsens inledning skildras den sömnlöse kungens känslor. De genomlöper en skala av ensamhet, livströtthet, ödmjukhet, hövisk ridderlighet, maktkänsla, grymhet och högmod. Förenklat kan man säga, att det är två sinsemellan stridande strömmar av krafter som fyller hans sinne. Den ena är hednisk, centrerad kring hans eget jag innebärande en känsla av egen styrka och resurser, som expanderar till en solipsistisk upplevelse av att "han var selv hele Verden". Den andra är kristen, riktad mot Gud, som han erkänner som en "større Konge" och mot jungfru Maria som för honom är den enda kvinna, "der kendte og forstod hans Hjerte, og som i sin Mildhed ret vilde værdsætte dets Til-

bedelse". Det är viktigt att notera att kungen förknippar stjärnan i fönstret med "Ave, Maris stella". Mariastjärnan är den celesta utgångspunkten för berättelsen och för kungens utveckling mot berättelsens slutpunkt, den blå "ögonstenen" i Ingeborgs ring, "stjärnan" från djupet.

De splittrande krafterna hos kungen tar konkret gestalt utanför honom själv i den vendiske trälen Granze och den unge prästen Sune Pedersøn. I detta figurpar ser kungen sin själs natt- och dagsida speglad. "De Ungdomsminder, som Kongen havde sammen med Sune, tænkte han, var klare som Dagen, de to var i Fællesskab blevet indviet i boglig Lærdom, og Idræt, og Verden var blevet lys omkring dem. De Ting, der hørte den gamle Vender til, de laa i Dunkelhed, i en Tid, hvor han endnu knapt havde været sig Verden eller sig selv bevidst, de rørte sig svagt i Mørkret og lugtede af Tang og Muslinger." Utgången av kraftmätningen mellan prästen och venden avgör kungens inre strid.

Sune har kommit hem efter fem års studier i Paris. Han talar entusiastiskt om Parisuniversitetet och berättar för kungen om lyckan "at dvæle og vandre i Lys, i den Klarhed, som de store Videnskaber og Kunster spreder". Han har också varit den franske kungens gäst. På kungens fråga om de franska adelsdamerna är så vackra som ryktet gör gällande, svarar han ja med tillägget "Forsaavidt som en Klerk vel kunde tale med herom var det ingen Overdrivelse". Hans replik är betydelsefull. Den är, som de kommande händelserna avslöjar, ett uttryck för hans skenhelighet.

Under ritten till Granzes koja samtalar kungen och Sune om människans möjlighet att bli lycklig i denna världen. Kungen frågar: "Kan da intet Menneske, — kunde da ikke, Sune, for en Gangs Skyld eet eneste Menneske mellem alle Jordens Tusinder, — komme til en saadan Forstaaelse med Gud, at han kunde sige: 'Jeg har løst denne Verdens Gaade, jeg har gjort Jorden til min, og er lykkelig med den.'" Sune svarar med en legend om Guds mänskoblivande. I korset finner han svaret på "Verdens Gaade". Legendens är oklar till sin innebörd, men kan möjligen tolkas så, och det tycks också vara kungens tolkning av den, att människorna förlikas med sina hårda villkor, när Gud delat dem och visat att de inte kunde vara annorlunda. Genom att livet inte blev annorlunda för Gud, när han blev människa, så kan det väl inte vara på något annat sätt. Kungen vill emellertid inte helt acceptera Guds sätt att genomföra sin mänskoroll. Han menar att han inte provade sin

skapelses alla lyckomöjligheter. ”Da han nu engang var her, kunde han ligesaavel have forsøgt sig i en stor Herres, ja i en Konges Kaar. Han kunde dog ikke med Rette sige, at han fuldtud kendte vor Jord og Meneskers Liv, før han i det mindste een Gang havde siddet til Hest. Kan man da tro at han i Øjeblikket forglemte, at han selv havde skabt Hestene, Hjortene, — Jærn, sød Musik, Silke og Vin?” Kungen håller alltså i sin kritik fast vid sin tro på en jordisk lyckomöjlighet. Han blir en av Karen Blixens många språkrör för denna tro. Det är framför allt intresset för den sensuella sidan av skapelsen, som han saknar hos Gud som människa. För kungen är detta en brist hos kristendomen, och när sedan också Sunes skenhelighet avslöjas, blir han mottaglig för Granzes budskap.

När Sune och kungen rider ner mot Granze, löper Sunes häst före kungens, och Granze hälsar först på Sune. ”’Er det dig, som kommer her, Sune, Absalons Frænde?’ sagde han. ’Jeg troede, du var død.’ ’Nej, ikke helt død, endnu, ved Guds Bistand,’ sagde Sune smilende og beroligede sin Hest. Granze saa paa ham. ’Da var du dog nær ved det for ni Fuldmaaner siden,’ sagde han. ’Ja, det er sandt,’ sagde Sune alvorligt. Granze stod et Øjeblik tavs. Saa kluklo han. ’En Kvinde bryggede en Drik till dig,’ sagde han, ’og kom Rottegift deri. Tog hon dig for en Rotte, lille Sune? Hvis Rotterne vilde gaa i de Huller, som Gud har gjort til dem, vilde Folk ikke forgive dem.’ ”

Sune blir blek, när Granze i kraft av sin synskhet avslöjar Sunes kärlekshistoria. Sexuellt har den inte fullbordats, hans ”råtta” har inte gått in i det hål som Gud skapat åt den. Sune har hållit sitt celibatlöfte, men därigenom utlöst aggressiva krafter hos den kvinnliga parten, som i känsla av svek försökt mörda honom. Granze förlöjligar honom grovt och lägger skulden för det inträffade på hans avhållsamhet. Sune vet alltså mer om de franska damernas skönhet än han tidigare velat tillstå för kungen. Sune är en hycklare, men det sägs inte direkt ut i berättelsen, vare sig av Granze, kungen eller berättaren. Att kungen blivit medveten om det, framgår av hans handlingar senare. Denna växling mellan öppenhet och slutenhet är karakteristisk för Karen Blixens berättarteknik, för hennes sätt att ibland skruva ner belysningen över berättelsen.

Sune har svårt att hävda sig efter Granzes överraskande utfall, som blottlägger hans olösta inre konflikt. I Karen Blixens beskrivning av Sunes röst avslöjas hans osäkerhet. ”Her paa den aabne Strand var Sunes

Stemme ikke længere smidig og moduleret, som den havde været i Kongens Stue og i Skoven. Den klang ujævn, og brød af og til over i Hæshed og Ruhed, som hos en Dreng.”

Sune har förlorat kraftmätningen med Granze och kungens intresse förskjuts alltmer mot Granze. Sunes prästutbildning och universitetslärdom har inte stärkt hans personliga resurser; hans yttre makt och inre säkerhet i tillvaron har inte tilltagit. Genom att undertrycka sexualiteten har han försvagat sig själv.

Granze är starkare än Sune. Men även han har svaga sidor. Trots att han nyligen döpts, så vågar han inte tala till kungen så länge han ser den lysande ringen kring dennes huvud. Som den hedning han är trots att han ”er blevet vandet”, fruktar han de kristna tecknen.

Granze dricker sina gäster välkomna med ett av honom själv bryggt öl. Det är ett starkt öl, som bränner på tungan. När de druckit, säger Granze: ”Nu er vi venner! Nu kan hvad vi drømmer og pønser paa vel være forskelligt nok. Men det Vand, vi lader, det er det samme!” Att Granze bjuder på öl är i och för sig inte märkligt, men hans åtföljande ord har en verkan utöver sin bokstavliga innebörd. Här finns ansatspunkten till den spänning gentemot den kristna nattvarden, som successivt ökar i berättelsen. Granzes gemenskapstanke, baserad på en fränt naturalistisk transsubstantiation, öl till urin, är ett exempel på den växlande symboladdningen, som berördes i inledningen. Den kristna nattvarden nämns inte med ett ord, men genom sin förvaltare och uttolkare prästen är den närvarande i situationen som ett kontrasterande element. Granzes måltid utvecklar sig till en invertering av nattvarden i en hednisk kontext. Genom Sunes inkarnationslegend har också tidigare den kristna nattvarden antydningssvis förts in i berättelsens blickfält.

Efter en stund berättar Granze varför han inte vågade tala till kungen, när han såg honom uppe på klitten. ”Da du kom ridende ned, havde du en skinnende Ring om Hovedet, som dine hellige Billeder. Hvor havde du faaet den fra?” Frågans tempus tyder på att Granze associerar ringen med kungens förflutna. Det kan naturligtvis också vara så att Granze förutser en helgonaktig apoteos för kungen, att han i sin synskhet ser den framtida Erosmartyren. Mer logiskt tycks det mig dock vara att ta fasta på tempusangivelsen och se den skinande ringen förbunden med ljussidan i kungens psyke, den som inrymde hans vänskap med Sune och framför allt hans dyrkan av jungfru Maria. Han står fortfarande

under Mariastjärnans tecken, och dess ljus återfinnes i en blek avglans som en "skinnende Ring" runt hans huvud. Först efter utfallet mot Sune och kungens undrande fråga, "Kender du mig ikke igen, Granze, Gnemers Søn?", talar Granze till kungen. Det måste betyda att han inte längre ser glorian. Märk också hur forskande han betraktar kungens ansikte efter sina inledande ord. Det är som han ville förvissa sig om att glorian är borta. Glorian "slocknar" i det ögonblick Granze avslöjar Sunes hyckleri. Med denna form av teckenspråk markerar Karen Blixen den avgörande punkten i den psykologiska kraftmätningen, hur pendeln slår över åt mörkersidan, det som är förbundet med Granze inom kungen; den hedniska kraftströmmen inom honom förstärks.

När "ringen" kommer tillbaka är det en guldring, som Granze hittar i den fisk han fångat till kungen. Kungen hyllas som den som havet trälar för; hans maktkänsla underblåses och ringen laddas med ett nytt innehåll i kontrast mot glorians symbolvärde, I "ringbytet" har Karen Blixen åskådliggjort ett inre förlopp. Exemplet visar hur medvetet hon arbetar och hur hon med denna speciella symbol- och korrespondensteknik knyter samman berättelsen inifrån.

Sune sätter ringen på kungens finger, och efter en stund känner han plötsligt igen den; den tillhör hans släkting, marsken Stig Andersens hustru Ingeborg. Sune berättar för kungen att Ingeborg måste ha förlorat den när de för en vecka sedan seglade till Hjelm. Ingeborg lät då sin hand sakta glida i vattnet, och Sune varnade henne och sade, "at hun skulde tage godt Vare paa sin Ring, for hun fik aldrig en anden Gang en blaa Sten, der var saa lig hendes Øjne". Men Ingeborg har inte fäst sig vid Sunes varning; den obestämda, svagt erotiska längtan, som hennes gest med handen uttrycker, har varit starkare än alla prästens varningar, och till sist har hon tappat ringen. Vi märker nu hur ringens profana symbolinnehåll, känslan av makt hos kungen, utvidgas med en erotisk komponent, som ytterligare skärper kontrasten till den kristna symbolinnehåll hos ringen som gloria. Ringens symbolbetydelse av kvinnligt könsorgan dämpas av de romantiska övertoner som kring den blå stenen. Den blå färgen, vintersagornas färg, har symboliska övertoner hos Karen Blixen. I "Fra det gamle Danmark" förbinder den kungen och Ingeborg via havets kärleksmytiska roll. (Den blå stenen, det blå havet, fisken i den mörkblå skuggan och Ingeborgs blå ögon.) Dessa koloristiska förbindelser och överensstämmelser är ytterligare ett

element i berättelsens fasta strukturering.

Kungens replik efter Sunes redogörelse är ett exempel på Karen Blixens förmåga att diskret antyda en erotisk symbolik. "Det var smukt og højmodigt af Fru Ingeborg at sende mig ringen med sin Fisk. Jeg skal bære den paa min højre Haand, til jeg kan give hende den tilbage." Kungens ord företecknar deras erotiska förening. Hans ordval blir en hövsk symbolvariant av Granzes ord om "Rotterne" och deras "Huller", samtidigt som hans jasägar-attityd kontrasterar mot Sunes. Han är nu definitivt över i Granzes och Ingeborgs sfär. Marias stjärnblick viker för Ingeborgs jordiska blick, dess sken "klar som en Diamant" blir matt i jämförelse med Ingeborgs blå "ögonsten".

Det är följdriktigt att Granze får sista ordet i berättelsen. Han ropar till kungen: "Se, Herre! Fisken har svømmet og er blevet fanget, nu er den ristet og tilberedt. Nu staaer det kun tilbage for dig, Herre, at æde den. Tiden er inde, dit Maaltid venter paa dig!" Repliken är inte bara en realistisk uppmaning att äta den fisk, som nu är färdiglagad, utan fungerar så att läsaren uppfattar det som en symbolisk måltid. När kungen äter fisken, dras han oåterkalleligen in i det skeende, som kulminerar i ett kärleksförhållande till Ingeborg. Genom Granzes uppmaning binds kungen fastare vid den relation som tidigare med en romantisk terminologi, den blå färgen, etablerats mellan honom, havet, fisken och Ingeborg. Det är betecknande att Sune inte uppmanas att ta del i måltiden. Granzes öl fick han smaka, men måltiden ställs han utanför, eftersom han inte är innesluten i det sammanhang som gör ätandet av fisken till en symbolisk handling.

När Granze talar om att fisken har simmat och fångats, och att den nu är tillredd, så upplevs det som en omskrivning av vad som hänt och vad som kommer att hända kungen. Granzes högtidliga ord får därmed karaktär av instiftelseord till en hednisk "nattvard" i vilken fiskens öde företecknar kungens. När kungen äter fisken förenas han med det yttre tecknet på sitt öde. Det är från och med nu lika ofrånkomligt som giftets verkningar hos den som svalt det.

I ljuset av tolkningen ovan förstår man bättre varför Karen Blixen slutat historien med Granzes replik. I den finns kungens öde anteciperat, och det vore konstnärligt oförsvarligt att redogöra för epilogen i realistisk klartext. Det skulle kännas som en upprepning, gestaltad i enklare form, av vad som tidigare sagts med ett komplicerat symbolspråk.

Karen Blixen har i "Fra det gamle Danmark" skildrat en sakral-erotisk måltid. Hon har visat under vilka villkor en måltid för henne kan få symbolisk dignitet i en profan kontext. Den rituella betydelsen uppvecklas naturligt ur den realistiska skildringen. Den symboliska uppladdningen sker fortlöpande i anslutning till uppgörelsen mellan hedniskt och kristet. I de färdiga symbolerna, ölet och fisken, har de jordiska krafterna segrat. Karen Blixen har *svarat* och att hennes svar inte är på ett enkelt sätt explicit gripbart är inte en svaghet utan snarare en styrka hos konstnären Karen Blixen.

Avslutningsvis skall ytterligare ett inverterat kristet inslag i berättelsens kraftfält beröras. Det innebär att en spänningsrelation etableras mellan bibelns skildring av Kristi underverk och kungens upplevelse av havet. Kungens sinne blir "havstämt" redan i den inledningsvis skildrade drömmen. I drömmen ser kungen Granze, som i kungens medvetande är associerad med havet. Drömmens kontaktpunkt med havet, som hos kungen utlöste hans handlingsimpuls, bekräftas och förstärks av verkligheten.

"Kongen holdt sin Hest an og saa ud. Den salte Søluft strøg ham ind i Ansigtet, og favnede ham helt, den var mættet med ram Lugt af Tang. Han aandede den dybt ind og undrede sig over, at han saa længe ikke var kommet herved til Stranden. For en Stund tænkte han ikke paa andet end Havet. Foraarsdagen var diset, men Verden var fyldt, som en Glasklokke, med dæmrende Halvlys og med Havets evige Sang, ett dumpt Brus fra Dybet langt ude, — det lød underligt i det stille Vejr, men det var Gammelsøen, der gik derude, det havde blæst i Gaar og Dagen forinden, — en sød, klar Rislen i Havstokken, hvor det lette Skum brødes over Stenene. Det var den samme Lyd, som Kongen om Morgenens havde hørt i Drømme."

Denna naturskildring korresponderar med kungens sinnestämning. Bruset därute i den för övrigt lugna omgivningen är kongruent med hans dolda längtan. "Den mächtige Kraft i ham raabte paa noget langt større at mødes og brydes med." Objektiviteten i naturskildringen begränsas i så måtto som det inte kunde ha varit ett lugnt och spegelblankt hav som kungen såg uppfifrån klitterna. Havet är den dragande makten som kungen följer. Beskrivningen är bestämd av relationen kungen-havet. Det är endast kungen som har emotionell kontakt med havet, det är bara han som är öppen för intryck. Den yttre verkligheten motsvarar

hans inre, den svarar till hans djupaste behov, men svarar också på dem och bestämmer hans riktning. Natur och människa sluter sig kring en verklighet av homocentrisk karaktär. Kungen får en känsla av att havet lyder honom, eftersom det tjänar hans innersta önskningar. Det är därför han tänker på historien om kung Knut den store och havet, när Granze räcker honom ringen. När Sune berättat historien hur kung Knut trött på ögontjänarnas smicker lärde dem att det också fanns gränser för konungars makt, genom att befalla dess vågor att lägga sig utan att något hände, så tillfogar kung Erik: ”Men hvis Havet nu havde adlydt ham, Sune? Hvis det havde adlydt ham?” Kungens fråga är psykologiskt underbyggd av hans egen havsupplevelse. Hans ordval för tanken till lärjungarnas fråga efter det att Jesus stillat stormen på Genesarets sjö, ”hvo er da denne, at baade Vind og Sø ere ham lydige?” (Markus 4: 41.) Likheter är inte tillfälliga, den är medvetet framkallad för att åstadkomma en inverterings-effekt. Med kungen som havets herre skapas en profan motpol till Kristus. Men havet lyder kungen endast när han uppfattar det som kärleksmyternas element. Endast i denna profana, erotiska kontext sker underverk som berättigar hans fråga: ”Hvis det havde adlydt ham?”

Havet lyder också Kristus, men han står själv utanför, eftersom han inte har del i det primära och elementära hos den mänskliga naturen.³ Kungens ord, ”ja han var selv, fra nu af, Vejen, Sandheden og Livet”, fylls under berättelsens gång med en profan innebörd som kontrasterar mot Kristi mening med dessa ord. Kungens väg till sanning och liv går genom den jordiska kärleken och i berättelsens anvisning av hans väg finns ett svar från Karen Blixens sida, ett svar som formulerar hennes tolkning av Kristi ord.

När kungen hörde Sune berätta om segelturen med Ingeborg, såg han framför sig en båt, ”som sejlede i klart Vand for let Medvind, med den unge, sorte Præst om Bord, og i Stævnen lod en skøn Dame i Silke og Guld sine Fingre slæbe i Bølgerne. Men under Baaden gik en stor Fisk i Kølens mørkeblaa Skygge.” Som fisken följer båten, följer Karen Blixens berättelse en kristen föreställningskrets. Hon följer den på ett plan där de kristna begreppen fått en inverterad innebörd.

NOTER

- 1 Citatet hämtat från ett opublicerat utkast till ett föredrag om Wilhelm Dinesen. De "Jagtbreve" som omnämnes i citatet är den klassiska jaktbok som Wilhelm Dinesen gav ut under pseudonymen Boganis.
- 2 Citatet återfinnes i "Baaltale med 14 Aars Forsinkelse". "Der er en Forestilling, hvormed jeg i nogen Tid har beskæftiget mig, og som har optaget mig meget, uden at jeg maaske endnu helt kan klarlægge den for andre. Det er Tanken om Identiteten imellem Væsen og Kraft.
At et Agern kan blive til ett Egetræ med svær Stamme og bred Krone, det er jo en Kraft og Energi præstation af højeste Rang. Men her er Kraft og Væsen eet. Kraften og Energien selv udtrykker sig i og tager Form som Ved og Bark, Grene og Løv og nye Agern. Den kan ikke spændes fra og sættes til nogen anden Opgave, den er fuldkommen tro imod sit eget Væsen, og denne særlige Maade at udtrykke Kraft og Energi kalder man: at gro."
- 3 Ett upprört hav symboliserar i kristendomen det syndiga livet. Se Jud. 13.

Till slut några brevutdrag, som ger explicita uttryck för tankar och känslor, vilkas skönlitterära uttryck föreliggande studie har försökt att beskriva.

Först ett utdrag ur ett Afrikabrev: "Jeg tror ikke, og har saavidt jeg kan huske, aldrig troet, paa en *personlig Gud*. Men inget Menneske kan mere end jeg tro paa det guddommelige, som gennemstrømmer alt, ja som er det eneste i Verden, som betyder noget. Som jeg nylig læste i et dansk Digt:

O Du, der er Vellyst og Vaade
O Du, der er Flamme og Sværd.
O Du, der er Stilhedens Aande
og Sneens og Stjernernes Skær.
O Du, som er Kilden, der rinder,
med Jorderigs Sødme og Salt.
Hvis Herlighed straalere og skinner
dybt inde i Hjertet af alt.

Men for mig udfolder sig, straalere og skinner, dette herlige, dette guddommelige, — i alt, og jeg har vanskeligt ved at forstaa en Livsanskuelse, som ligesom indskrænker dets Rige, eller dets Virksomhed, til den *moralske* Verden, og lader store Areas af Menneskenes, af Verdens Liv, ligesom ligge udenfor, — at lade saadant, for Mennesker uendelig betydningsfuldt som f. Ex. Natur, Kunst, Videnskab, Erotik etc. etc. være ligesom udelukket fra Begrebet om det højeste, eller kun ved en Omformning af sit Væsen at kunne naa derhen."

Om sitt förhållande till naturen säger Karen Blixen i ett annat brev: "Jeg kan slet ikke se, at der er nogen Grænse mellem Naturen og Mennesket. Men jeg er ikke saa dum,

at jeg ikke ved at andre ser denne Grænse tydeligt, heller ikke, at jeg ikke nogenlunde ved hvad de mener dermed. Jeg har sagt til /.../, naar vi diskuterede Problemer i Forbindelse med dette, at jeg gerne vilde tro at f. Eks, hun har en u dødelig Sjæl, men at jeg tvivler paa at jeg selv har det. Jeg kunde tro, at det skulde gaa mig som Shelley's Adonais: 'He is made one with nature'. De siger at Naturen er uden Hukommelse — men jeg har tit ønsket at jeg havde en Hukommelse som et Træ, der bærer hver eneste enkelt Aarring præget i sit Væsen. Jeg er i det hele taget ikke ret kapabel til at fatte en 'Dualisme'."